

טיולים לחו"ל

הרב שלמה חיים אבינר

שאלוני בדבר טיולים ממושכים של חודשים או שנה ויותר של נוער בחו"ל למזרח הרחוק או ליבשת אמריקה. הדבר אסור בגלל שתי סיבות שכל אחת מהן מספקת:

1. אסור לצאת לחו"ל לשם טיול. לפי הרמב"ם יציאה זמנית מותרת רק לשם מצווה גדולה כגון ללמוד תורה או לישא אישה (נהלכות מלכים ה' ט), ולפי התוספות מותר הדבר גם לשם מצווה אחרת (עבודה זרה יג א ד"ה ללמוד), אך יציאה לשם טיול אסורה לכל הדעות וכן נפסק בשולחן ערוך או"ח תקלא ד. אומנם איסור זה מזולזל לצערנו על ידי הרבה אנשים, אך בכל זאת אינו חדל מהיות איסור, וכבר התריעו על כך כמה פעמים רבנים גדולים, כגון הראשון לציון הגי"ר מרדכי אליהו בדף השבועי "שבת בשבתו". אומנם הנוער טוען שהוא מרוויח מטיולים כאלה חוויות מעשירות, אך גם אם היה נכון הדבר - מה שנראה להיפך כפי שהתברר בהמשך - בכל זאת לא יחשב הדבר למצווה, כי לא מצאנו בין תרי"ג מצוות של התורה מצווה להחשף לחוויות מעשירות.

2. השהיה הממושכת במקומות שונים כנהוג אצל הנוער חושפת אותנו לחברה גויית מקולקלת, והרי פסק רבנו הגדול הרמב"ם-שמודאי לא יחשד בחוסר "פתיחות": "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו אחר רעיו וחביריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו. לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמד ממעשיהם. ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמד ממעשיהם. הוא ששלמה אומר: הולך את החכמים יחכם ורועה כסילים ירוע. ואומר אשרי האיש אשר לא הלך וכו' (תהילים א א). וכן אם היה במדינה שמנהגותיה רעים ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה, ילך למקום שאנשיה צדיקים ונוהגים בדרך טובים. ואם היו כל המדינות שהוא יודען ושומע שמועתן נוהגים בדרך

לא טובה כמו זמננו, או שאינו יכול ללכת למדינה שמנהגותיה טובים מפני הגייסות או מפני החולי, ישב לבדו יחידי כעניין שנאמר: ישב בדד וידום. ואם היו רעים וחטאים שאין מניחים אותו לישב במדינה אלא אם כן נתערב עמהם ונוהג כמינהגם הרע יצא למערות ולחוחים ולמידברות, ואל ינהיג עצמו בדרך חטאים כענין שנאמר: מי יתני מדבר מלון אורחים" (הלכות דעות ו א).

זו אינה סתם עצה אלא הלכה גמורה מן התורה כפי שמתבאר בהמשך. והדבר נלמד מפסוק, וזו הלכה חמורה שהרי האדם נקרא לישב במדבר כדי לא לעבור עליה, והרמב"ם מדגיש שיש לו לישב אצל חכמים תמיד, ולא ולחרוג מזה. והרי הנסיון מראה שעקב טיולים אלה באים במגע עם חברה רחוקה מהיות של צדיקים וחכמים. בבתי הארחה יש חוסר צניעות. יש זמינות גבוהה של סמים ופיתוי להתנסות בהם. המזרח הרחוק מלא עבודה זרה. קשה לשמור על כשרות וזהו נסיון, כי אפשר לאכול מזון משובח במסעדות יוקרה וללמד לעצמו היתר שהכל כשורה. נחשפים לתרבות מקולקלת. חודשים ארוכים של חוסר עשייה ומילוי חובה מאוד מזיקים לאישיות. בקיצור, הניסיון מראה שהנוער ניזוק קשה מבחינה רוחנית ומוסרית ואמת דיבר הרמב"ם שהחוויות האלה מעשירות בעושר השמור לבעליו לרעתו. אומנם ישנם אנשים שהתחזקו ביהדותם עקב טיולים אלה, ועליהם הוודות לדי "ולברך הגומלי" על כך, אך בכל התורה כולה הולכים אחר הרוב. על כן, אין לחפש העשרה שם, אלא נתיבים לכך בתוך ארצנו הקדושה.

ש. האם האיסור לצאת לחוץ לארץ לטיול הוא מן התורה או מדרבנן?

ת. לצאת יציאה מוחלטת זה איסור תורה, ולצאת באופן זמני זה איסור מדרבנן, מלבד המקרים שחכמים התיירו.

ש. האם מה שאני נוסע לחוץ לארץ באמת מגלה שאיני אוהב את ארץ ישראל?

ת. מדרגות באהבת ארץ ישראל לו אדם היה מבין ויודע קדושת ארץ ישראל,

היה מתאהב בה ולא היה עולה על דעתו לעזבה אפילו לזמן קצר מאד. מרן הרב קוק נתבקש להיות נוכח בכנס אגודת ישראל בחוץ לארץ למען השפיע שם בכיוון ארץ ישראל, ובכל זאת נקרע בייסורים פנימיים אם לצאת או לא. לבסוף יצא רק בצרורף הטעם שגם הוא וגם הרבנית היו זקוקים לטיפול רפואי הכרחי בחוץ לארץ. משל למה הדבר דומה, לאדם האוהב את אשתו ובכל זאת נכשל בחטא עם אשה אחרת, אם היה מלא אהבה גדולה לאשתו לא היה עושה כזאת.

ש. יש חילונים רבים שטוענים שבזכות הטיוול לחוץ לארץ התעוררו לתשובה, ויש גם דתיים שהתחזקו ביהדותם. הרי מותר לצאת לצורך מצוה. האם התחזקות בחוץ לארץ יכולה להחשב למצווה?

ת. קורה שעוונות נהפכות לזכויות מתוך תשובה מאהבה. מתוך שאדם שקוע בתוך החטא, בארץ ציה וצלמות, הוא מרגיש צמאון גדול לדי, ומתוך כך חוזר בתשובה גדולה, כך שבסופו של חשבון, העוון נהפך לזכות. אך כל זה חשבון אלוהי. לנו אסור לעשות עברות כדי לעשות תשובה. האומר אחטא ואשוב, אין מספיקים בידו לעשות תשובה. מלבד עצם העבירה של יציאה לחוץ לארץ, האוירה שם מלאה טומאה וזוהמה, והטענה שאפשר לשקוע בטומאה כדי לצאת משם אל האור, זו טענת השבתאות, די יצילנו. ובמיוחד שהחשבון אינו ברור, הרבה נסעו לשם, שקעו עמוק ולא חזרו, זו מנת חלקם של הרוב, ואין לומדים מן המיעוט יוצא הדופן. אך גם אם החשבון היה ברור, הרי אין עושים מצוה על ידי עבירה.

ש. האם לבקר במקדש של האינקא בדרום אמריקה או במקדש של בודהה בהודו, זה גזר של עבודה זרה? הרי איני עובד לאלים שלהם?

ת. עבודה זרה אינה אסורה רק היא כשלעצמה, אלא גם אסורה כל הנאה ממנה, ויש להתרחק ממנה כמו מצואה מסרחת, זהו סירחון רוחני נורא ואיום, והתורה אסרה עלינו להריחו אף אם הוא נראה לנו מועט, כדי שלא יסאב את נפשנו, גם אם איננו מרגישים בכך, שהרי מבחוץ הכל

נראה יפה אך זוהי דרכה של עבודה זרה, לחפות על שחיתותה הנוראה על ידי צפוי אסתטי. ולמשל, אם תחת שלטון הנאצים ימח שמם, היה מין מקדש ס"ס מרהיב ביופיו, האם יהודי הבריא בנפשו היה מהין להכנס לשם?! הרי עבודה זרה גם היא שחיתות מעין זו. לשם דוגמא, בהודו היו מקריבים בני אדם הולכי דרך בלי מגן וכן שורפים אלמנות יחד עם בעליהן, ורק האנגלים הפסיקו זאת. וגם עתה יש שחיתות נוראה, אך לתיירים מראים רק את היופי החיצוני.

ש. האם יש איסור בהנאה מיופים ומצילם של בתי עבודה זרה?

ת. כאמור אסור להנות מעבודה זרה כל הנאה. וכן כתוב בספר חכמת אדם: "כיון דבית עבודה זרה אסור בהנאה, אם כן אסור לכנוס לתוכה ואפילו לשב בצילה. . . ומצוה להתרחק שלא ילך נגד הפתח בתוך ארבע אמות, ואסור לשמוע הכלי שיר ולהריח הריח ולהסתכל בנויה וכל שכן בעבודה זרה עצמה ואם צריך ללכת דרך שם ישמור את עצמו שלא יהנה. . . ובמתכון אסור אפילו אין לו דרך אחר" (פד טז).

ש. גם רבנים ואדמו"רים נוסעים לנופש בחו"ל?

ת. איני מאמין בזה. בודאי נוסעים בשביל מצווה או הכרח של בריאות. גדולי הדור פרסמו הרבה פעמים את האיסור החמור שבדבר, כגון הראשון לציון, הגאון הרב מרדכי אליהו ב"שבת בשבתו".

ש. במזרח אפשר לנוח משאון החיים ומהלחץ האדיר שבארץ, מה שמאפשר התבוננות פנימית.

ת. אם זה הכרח רפואי יש לשאול רופא אך אם אין עניין רפואי, אין זה מתיר יציאה. גם בארצנו הקדושה אפשר למצוא מקומות שקטים לרוב בכל אזור, בו אפשר לנוח ולהירגע.

ש. מי שחזר מטיול בדרום אמריקה, האם מותר לו להראות את התמונות המדהימות ולספר חוויות לנוער בשכונה או לחברים, מה שמגרה אותם ומעורר רצון לנסוע גם?

ת. ודאי אסור. אסור להמציא לאדם דבר שעלול לגרות אותו לעשות עבירה מכל סוג שהוא. כך כתוב בשולחן ערוך: "מליצות ומשלים של שיחת חולין ודברי חשק כגון ספר עמנואל וכן ספרי מלחמות אסור לקרוא בהם בשבת ואף בחול אסור משום מושב ליציס. . . ובדברי חשק איכא תו (יש גם כן) משום מגרה יצר הרע, ומי שחיברן ומי שהעתיקן ואין צריך לומר המדפיסן מחטיאים את הרבים" (שו"ע או"ח שז טז).

ש. מה היחס הנכון לחפצים, מזכרות ותמונות נוף מחוץ-לארץ?

ת. כמובן עדיף לקנות תוצרת הארץ, אך לגופו של ענין אין בזה בעיה, ובדאי אין צורך לומר שהנופים של ארצנו הם היפים ביותר בעולם ועל-כל פנים הקדושים ביותר.

ש. בני נוער דתיים אינם נחשפים לכל התופעות הקשות במזרח כמו אחיהם החילונים וזאת בגלל המגבלות ההלכתיות, והם טוענים שפסק-הזמן עוזר להם לבירור פנימי עמוק.

ת. טוב שבני הנוער דתיים אינם חוטאים כמו בנינו החילונים, ברוך השם. אך גם טבילה חלקית ברפש היא רעה חולה מאד. רוב בני-הנוער הדתיים חוזרים משם בלי שום בירור פנימי אלא משובשים לגמרי בעולמם הפנימי. אך אם הם רוצים בירור פנימי, וודאי שטוב הוא, אבל יש להבין שפנימיותו היא מורכבת, יש נפש אלוהית טהורה ויש גם נפש בהמית טמאה, ואיך ידע הנער איזו נפש הוא פוגש. בשביל זה, כדי למצוא דרכו במבוך העצום הזה, הוא זקוק להדרכה מן השמים, שנמצאת בתורה. זה יפה מאד לחפש, אך אין הכרח שיגיעו למחוז מבטחים, אולי יגיעו לדרך תעתועים. כך היה בדורות הראשונים של האנושות, שחיפשה את האור והגיעה לחושך, והסוף הטרגי היה המבול. בשביל מה ניתנה לנו תורה, בחסדי די עלינו, אם אנחנו מחפשים את נשמתנו בהודו! מי יודע יותר טוב מה קורה בפנימיות האדם, עובדי עבודה זרה מושחתים או יוצר האדם? לכן מי שמחפש את האני העצמי, לא ילך לארץ טמאה, אלא ימצא מקום שקט בארצנו הקדושה והנעימה, ילמד תורה שבכתב ותורה שבעל

פה, ספרי אמונה וספרי מוסר, שיש בכוחם להחיות נפש עייפה ולמלות אותה אושר פנימי היוצר החיים ראויים להיות נקראים חיים. וביחוד להתקשר אל תלמידי חכמים מלאי אמונה קדושה וטהרה, שהם גם מסוגלים להעביר אותה אמונה לזולת.

ש. הטענה שטיולים בחוץ לארץ הם מסוכנים נראית מגוחכת לאור הסיכון של שרות במשך שלוש שנים ביחידה קרבית בלבנון.

ת. במלחמת מצווה מותר ומצוה להסתכן, אבל לסתם טיול יש איסור בדבר. זאת ועוד גם ביחידה קרבית מובחרת אין לוקחים אף סיכון מיותר, ומאד נוהרים בחיי אדם.

ש. הטענה בדבר אהבת ארץ ישראל נראית מוזרה, הרי הנופים בחוץ לארץ הרבה יותר מרשימים מהנופים בארץ.

ת. לא ככה חושבים מליוני התיירים שבאים מחוץ לארץ לארצנו, ויתכן שכל אחד חושב שהדשא של הזולת יותר ירוק. אבל לו יהי כן, ארצנו היא לא רק יפה, אלא היא לפני הכל ארצנו. כמו שעבור החתן, כלתו היא מאד יפה, גם אם אינה יפה בעיני אחרים, בהיותה חיגרת וסומא, בעיניו היא מאד יפה (כתובות יז א). הוי אומר לא בגלל שהיא יפה, הינו אוהב אותה, אלא בגלל שהוא אוהב אותה, הינה יפה.

ש. הרמב"ם כותב שכדי להגיע לאהבת ד' ויראתו יש להתבונן בברואיו. לראות נופים עוצרי נשימה וחיות מדהימות בערות, זה מביא את האדם להתפעל מהבריאה הרבה יותר מאשר גן החיות התנ"כי בירושלים.

ת. זה פלא איך אנשים מגייסים נימוקים לא לענין כדי להצדיק מה שיצרם מפתה אותם. יסוד הכל הוא להיות אדם כן ואמיתי. מעשה ביהודי שאכל שוקולד ביום הכיפורים. אמר לו רבי לוי יצחק מברדיטשב: ודאי שכחת שהיום יום הכיפורים. השיב הבחור: לא, אני יודע. אם כן, הוסיף הרב, ודאי הנך אוכל בהיותך חולה. לא, אמר הבחור, אני אוכל כי אני

אוהב שוקולד. פנה רבי לוי יצחק לשמים: רבונו של עולם, בניך חוטאים, אבל אנשי אמת.

את מי רוצים לשכנע שמטרת הנסיעה היא להוסיף אהבת ד' ויראת ד'! את מי חושבים לשכנע שבמבט עצור על אנטילופה מוסיפים יותר אהבת ד' ויראת ד' מאשר לימוד יום יומי של ספר מסילות ישרים?!

מה שהרמב"ם מלמד שהסתכלות במעשי ד' מביאה אהבת ד' ויראת ד', כוונתו אינה הסתכלות ביער על אנטילופה אלא הסתכלות מתוך התורה, כמו שזה נמצא לרוב בתהילים, בתפילה ובספרי אמונה, כפי שהוא מסביר בעצמו בספר המצוות לגבי אהבת ד': "שנתבונן ונסתכל במצוותיו וציוויו ופעולותיו" והוא מביא כמקור לדבריו את דברי חז"ל: "לפי שנאמר ואהבת את ד' אלוהיך - איני יודע כיצד אוהב את המקום - תלמוד לומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם" (ספרי דברים ו ו) (ספר המצוות מ"ע ג). הרי שמתוך לימוד תורה מגיעים לאהבת ד', וביחוד מתוך לימוד אמונה, כדברי הרמב"ם בהלכות יסודי תורה (סוף פרק ד) שההתבוננות הזאת היא מעשה בראשית ומעשה מרכבה, ובהקדמת ספר מורה נבוכים, הוא מסביר שזהו תוכן ספרו זה.

אלא אם יש שאלה, זה מדברי חז"ל על ערך ההתבוננות בחישוב תקופות ומזלות (שבת עה א), שגם זאת מזכיר הרמב"ם באחת מתשובותיו, וכן מדברי הגר"א בהקדמת תרגומו של רבי ברוך שיק לספר אוקלידס שכל מה שחסר לאדם מלימוד החכמות, נחסר לו כאלה מאה פעמים מלימוד התורה, אך זה לא נאמר לסתם אדם, אלא לגדולי עולם מלאי תורה, שידעו לעשות מהמדעים רקחות וטבחות לתורה, כפי שהסביר הרמב"ם באיגרת לחכמי לונדל, וכפי שמזכיר מרן הרב קוק בפירושו על אגדות רבה בר בר חנה בענין האווא (מאמרי הראיה 438).

ש. האם נזם באף לבנות או נקודה הודית על המצח זה חוקות הגויים?

ת. לא כל מה שגויים עושים זה חוקות הגויים ויש כמה הגדרות, והמהרי"ק כותב שדבר שהוא פריצת גדרי הצניעות והענווה יש בו משום חוקות

הגויים (שו"ת מהרי"ק שורש פח מובא בב"י יו"ד קע"ח) וזה גם מובא בקיצור שולחן ערוך שדברי שחף וגאווה יש בהם משום חוקות הגויים (קצשי"ע ב ג), וברדאי שנום באף וכן במקומות מוזרים אחרים לא רגילים מושך את תשומת הלב ויש בו איסור תורה, אלא אם כן אופנה זו תתפשט באומה הישראלית ותיהפך לנחלה כללית, ואז זה כבר לא יהיה חוקות הגויים. אבל עתה יש בו איסור תורה.

ש. כיוון שכל נשמות ישראל קשורות יחד, האם נכון שכאשר יהודי אחד נוסע לחוץ לארץ, הוא גורם לתגובת שרשרת, ואז עוד יהודים נוסעים?

ת. אכן כל ישראל ערבים זה בזה וכאשר אדם מישראל עושה עבירה חס ושלום, הוא מטמא בצורה מסוימת כל נשמות ישראל, ובוה מחליש את הסלידה הנשמטית ממעשה נורא זה, ומלבד זאת גם באופן פשוט כן הוא, שהרי לכל אחד יש הקרנה על סביבתו הן לטוב והן למוטב.

ש. בוגר טיול בחוץ לארץ, איך יחזור בתשובה על כך?

ת. כמו כל עבירה: חרטה, עזיבת החטא, קבלה להבא. ילמד ספרי הלכה אמונה ומוסר על מעלת ישיבת ארץ ישראל. ובעיקר ישכנע אחרים מנסינו כמה טעות גדולה היא זו.

ש. שמא אינו כדאי לפרסם איסור זה שממילא הרבה לא ישמעו, והוא בגדר דברים שאינם נשמעים?

ת. צריך לומר את הדברים בתוכן ובסגנון שבני נוער מסוגלים להבין. הגדר של כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע- אין הכוונה שבפועל הוא אינו נשמע, אלא הגדר הוא שזה סוג של דברים שאנשים על פי רמתם השכלית והמוסרית, הינם מסוגלים להבין, ואז הדברים תמיד פועלים במעט או בהרבה. גם אם אינם מונעים נסיעה לחוץ לארץ, הם בכל זאת ממעטים את השקיעה בטומאת הנסיעה. וכמו כן, גם אם כרגע השומע אינו מקבל את הדברים, הרי הם נמצאים לפניו,

ויש לקוות שבהגעת שעת הכושר, הם יחדרו בתוך לבבו. ויש גם בני נוער שמחכים לשמוע דברים אלה, הם יונקים מהם כח, ונשארים בארץ הקודש.

ש. הרב הזכיר שיש איסור לנסוע לחו"ל לטיול, אך בזמן האחרון התפרסמו מספר תשובות מקילות בנושא. בספר "צידה לדרך" במהדורה חדשה של מכון צומת התפרסמו כמה מראי מקומות של הר"ח סבתו, הר"י רוזן, הר"ש דייכובסקי בשם הר"ש וואזנר שמקילים

ת. מראה המקום בשם הר"ח סבתו אינו נכון, הוא פוסק שאסור, אלא שבתוך דבריו הביא את דברי המהרי"ט ושלטי גבורים (שבועות פ"ג), שמתירים, אלא שהם דעת יחיד לעומת שאר ראשונים, וכאמור הוא כשלעצמו אוסר את הדבר.

באשר לשלושת הרבנים האחרים הם באמת מתירים, אך עם כל חשיבותם, דעתם תמוהה, שהרי הם חולקים על ראשונים מפורשים האוסרים את הדבר, הלא המה הרמב"ם, הראב"ד שדעתו מובאת בשולחן ערוך, התוספות איך שהרבה הבינו אותו, וכן אסרו הדבר מגדולי רבני דורנו, הלא המה הגר"מ אליהו, הגר"ע יוסף (שו"ת יחיה דעת ג' רכא, ה רס) וכן הגרש"ז אורבך (בספר ועלהו לא יבול). הגר"ש ישראלי לא התיר את הדבר, אלא בספרו ארץ חמדה הוא נוגע בדבר בדרך פלפול, ובשו"ת חוות בנימין הוא מתיר רק למטרת לימוד ממש, וכולל זאת בהיתרו של השולחן ערוך שמתרת יציאה לשם פרנסה אפילו להרווחה. באשר למה שמובא בשם הגר"ש וואזנר שמתר לצאת כדי לראות את נפלאות הבורא, גם זה אינו מדויק, כי שם הוא לא דן ביציאה לחוץ לארץ אלא לאילת, שנחשב אצלו כחוץ לארץ, והוא אומר שמכיון שזה ממש לשעה קלה, אין בזה איסור, ולא נקרא ביטול תורה, ולזה מצרף כסניף שיש בזה גם קצת מצוה להתבונן בנפלאות הבורא. אך יש ללמד זכות על מחברי הספר צידה לדרך שהתירו טיול, אבל סייגו שיקנו כרטיס הלוך חזור, ואסרו שוטטות לזמן בלתי מוגדר, שחשבו שתפסת מרובה לא תפסת, לכן התירו טיול מוגדר, והעיקר להציל מטיול לזמן בלתי מוגדר. אבל האמת היא שגם זהו דבר אסור. ונזכה להתחבר בלב ובנפש לארצנו הקדושה.